

С.І. Павлюк, аспірант*

Миколаївський національний аграрний університет, Україна

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОБСЛУГОВУЮЧИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ

Нинішні українські реалії засвідчують різновекторну динаміку аграрного і сільського розвитку: сільськогосподарське виробництво загалом зростає, а сільські жителі, їхні громади та загалом село – занепадають. З одного боку, у корпоративному секторі аграрної економіки нарощуються обсяги виробництва продукції, забезпечується досить висока рентабельність, зростає продуктивність праці. З іншого - у сільського населення залишається дедалі менше шансів належним чином влаштувати свою життєдіяльність за місцем проживання у селі: тут обмежена сфера зайнятості, низькі доходи, погіршений доступ до базових благ і послуг, деградує сільська інфраструктура тощо. Рівень оплати праці в сільському господарстві залишається одним із найнижчих серед інших галузей, грошові доходи сільських домогосподарств у розрахунку на члена домогосподарства – на чверть нижчими, ніж міських [1].

Як свідчить практика, кооперація була і залишається єдиним шляхом до поліпшення добробуту та якості життя сільського населення, яке в разі об'єднання колективних зусиль в повній мірі спроможне реалізувати власний потенціал та зайняти місце в регіональній економіці. Тому, на нашу думку, єдиною перспективою для підвищення ефективності функціонування малих та середніх форм господарювання на сільських територіях є розбудова сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

Досліджуючи досвід країн Європейського союзу щодо створення та функціонування кооперативів доцільно відмітити, що останні представлені двома основними групами: перша – кооперативи, які займаються заготівлею, переробкою та збутом (оптовим і роздрібним) сільськогосподарської продукції; друга – це кооперативні товариства, які здійснюють гуртову закупівлю засобів виробництва для наступного їх постачання до господарств-учасників.

Для першої групи кооперативів характерні наступні види діяльності: виробництво молочної та м'ясної продукції, крохмалю, збут яєць та м'яса птиці, реалізація насіння сільськогосподарських культур та певних інших продуктів. Характерною особливістю вказаних кооперативів є те, що вироблена в них продукція проходить певну обробку та пакування. Так, у більшості країн Євросоюзу такими кооперативами здійснюється переробка майже всього товарного молока (в Данії – це майже 90% отриманого членами кооперативу товарного молока з виробництвом масла та сиру, в країнах Скандинавії та Нідерландах – більше 80% тощо).

Крім того, в кооперативах постійно впроваджуються інноваційні технології виробництва, зокрема в останнім часом набула популярності

---

*Науковий керівник – І.І.Червен, докт. екон. наук, професор

технологія глибокої переробки сировини на основі безвідходних технологій. Як приклад, в Данії на базі потужних (великих) м'ясокомбінатів створюються невеликі обслуговуючі кооперативи з метою переробки відходів від їх діяльності (крові, вовни, нутрощів, кісток), виробництва сировини для фармацевтичної промисловості (екстракт гормонів з підшлункової залози). При цьому, слід відмітити, що вартість виробленої ними продукції складає майже 20% від сумарної вартості продукції всіх м'ясокомбінатів.

Представники другої групи обслуговуючих кооперативів займаються постачанням сільськогосподарським товаровиробникам насіння, кормів мінеральних добрив тощо. Так, обслуговуючі кооперативи Швеції та Фінляндії забезпечують постачання місцевим сільгосптоваровиробникам біля 60% засобів виробництва, Франції та Німеччини – більше 50% добрив та кормів, а Нідерландів - третину мінеральних добрив.

Кооперативних рух, як вид господарської діяльності в Україні, ще досить молодий та не набув масового характеру. Але, все ж таки є позитивні зрушення.

Зокрема, з початку 2010 року на територіях Полтавської, Дніпропетровської, Херсонської, Запорізької та Миколаївської областей за підтримки Данон Україна сумісно з міжнародною благодійною організацією «Добробут Громад» (Heifer Ukraine) та «Данон Екосистем Фонду», а також Heifer International реалізується міжнародний соціальний проект «Розвиток молочних кооперативів» загальною вартістю більше 7,1 млн. дол.США. Метою даного соціального проекту є підтримка молочного товарного виробництва в приватних господарствах населення задля поліпшення рівня благополуччя сільських жителів та забезпечення компанії у якісній сировині для виробництва органічних молочних продуктів.

Перевагою створення таких кооперативів є те, що індивідуальні (особисті) господарства можуть спільно домовлятися про ціну молока з переробником, спільно закуповувати обладнання і підвищувати продуктивність корів, використовуючи різні послуги та програми. Нині в рамках проекту створено 34 сімейні ферми на 7-15 корів.

У 2011 році в рамках проекту «Кооперативна навчальна ферма та послуги» (загальна вартість 1,8 млн. євро) у Дніпропетровській області було побудовано демонстраційно - навчальну ферму на 60 голів корів основного стада. Об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів «Господар» стало власником даної кооперативної навчальної ферми, на якій здійснюється впровадження сучасних методів молочного скотарства та виробництва молока, які демонструються членам інших кооперативів.

На сьогодні до складу ОСОК «Господар» входять 720 членів із восьми кооперативів, що стало можливим завдяки успішному наданню послуг із заготівлі кормів, обробки земельних ділянок та організації тренінгів для членів кооперативів. З моменту початку своєї діяльності кооперативне об'єднання «Господар» надало послуги: заготівля силосу – 3 372 тонн, обробка земельних ділянок – понад 3 000 га, посів кормових культур – 220 га, заготівля сіна – 1360 тонн. Завдяки тренінгам, організованим ОСОК «Господар», було запроваджено систему контролю якості молока на рівні 8 кооперативів [2].

З 2013 року на територіях Тернопільської та Львівської областей реалізується проект «Розвиток полуничних кооперативів» (загальна вартість 1,2 млн. дол. США) метою якого є створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів задля сприяння вирощування полуниці за інноваційними технологіями та реалізації продукції через кооператив. Так, у рамках проекту в с. Лосятин Тернопільської області офіційно створено 65 нових робочих місць, а більше 500 сімей забезпечені пунктом збуту продукції [2].

Завдяки проекту «Створення молочних ланцюгів доданої вартості» (загальна вартість 162,1 тис. дол США) в СОК «Іванковецький Світанок» Кіровоградській області реконструйовано виробничу зону та приміщення майбутнього молокопереробного об'єкту, встановлено обладнання для збору молока та лінії переробки молочної сировини та пакування готової продукції, обладнано камеру для зберігання готової молочної продукції, встановлено системи водопостачання, водовідведення, енергопостачання та вентиляції; розроблено механізм організації надання кооперативом послуг зі збору та переробки непастеризованого молока, для збуту готової молочної продукції зареєстровано торгову марку «Сімейна ферма».

Метою втілення проекту «Створення молочних ланцюгів доданої вартості» є налагодження сталого розвитку місцевих сільських родин шляхом забезпечення зростання рентабельності молокопереробних процесів. Додану вартість для сільських родин буде забезпечено через ланцюг: виробник (сільська родина – член кооперативу) – молокоприймальний пункт кооперативу – молокопереробні потужності СОК – споживач (споживає якісну продукцію) та виробник (отримує додатковий дохід від продажу молочної продукції) [2].

До проекту залучено 50 сільських родин. Лінія переробки молочної сировини є вітчизняним продуктом, а її потужність становить 3 тонни за зміну. Продукція, що виробляється кооперативом (молоко, сметана, кефір, ряжанка та кисломолочний сир) реалізується освітнім та медичним закладам, а також через роздрібну торговельну мережу в Кіровоградській області.

З 2016 року в с. Дорошівка Миколаївської області функціонує сільськогосподарський кооператив, члени якого об'єдналися з метою вирощування салатного перцю для складання великої товарної партії та реалізації її гуртовим покупцям.

У Березнегуватському та Снігурівському районах Миколаївської області створено 2 сімейні ферми з використанням сучасних технологій, які входять в сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи «Березнегувате» та «Молочник».

У рамках проекту «Розвиток молочного бізнесу в Україні» (за кошти Уряду Канади) у с. Заболотці Львівської області в 2011 році створено сільськогосподарський обслуговуючий кооператив «Покрова». Нині кооператив налічує 250 учасників з 11 громад, 16 пунктів збору молока, у користуванні кооперативу 247 га пасовищ. Члени кооперативу доглядають за пасовищами, самотужки заготовляють сіно для худоби, випасають її, щоденно заготовлюється 5-7 тонн молока, яке реалізується місцевим молокозаводам. Кооператив надає

послуги з очищення, охолодження, збирання та проведення лабораторного аналізу молока та інші (транспортні послуги, косіння, тюкування сіна тощо).

Також, на увагу заслуговує позитивний досвід діяльності Глибоцької об'єднаної територіальної громади Чернівецькій області, де створено власний обслуговуючий кооператив, що об'єднує 32 домогосподарства, з приймання та переробки молока. Частка Глибоцької об'єднаної територіальної громади у проекті склала близько 800 тис. грн, а 20 тис. євро – це кошти гранту від Австрійської агенції розвитку та програми розвитку ООН «Сталий розвиток сільських територій Чернівецької та Одеської областей».

Підсумовуючи аналіз перспектив розвитку сільських територій на інноваційній основі потрібно зазначити, що нині у більшості випадків заходи, що спрямовані на підтримку розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів передбачаються в основному в стратегіях та програмах соціально-економічного розвитку окремого регіону. На жаль, позитивний досвід щодо створення та функціонування обслуговуючих кооперативів більшість фермерів та підприємців не сприймає, тому враховуючи певні причини не мають бажання їх утворювати. Тому, на нашу думку, вирішення питання щодо створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в перспективі лежить саме в площині активізації діяльності об'єднаних територіальних громад.

Список використаних джерел: 1. Політика сільського розвитку на базі громад в Україні: наук. доп. / Ін-т. екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2015. – С. 54-57. 2. Річний звіт МБФ «Добробут громад» 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dobrobut-hromad.org/wp-content/uploads/2017/03/ICF_CW_report-2015_ukr.pdf

УДК 631.3.001.76:621

**В.М. Петров, канд. екон. наук, професор університету
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва,
Україна**

ШЛЯХИ ВІДРОДЖЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Для будь-якої економічно розвиненої країни розвиток сільськогосподарського машинобудування є запорукою ефективного ведення сільського господарства, виробництва достатніх обсягів високоякісних продуктів харчування і сільгоспсировини для споживання у межах країни та формування потенціалу для експортних поставок. Це обумовлюється тим, що поряд з прогресом у селекції, саме нові можливості в організації робочих процесів та інноваційні розробки у царині техніки є основними факторами, що дозволяють скорочувати сукупні витрати на одиницю виробленої продукції і підвищувати продуктивність праці.

При дослідженні сучасних тенденцій розвитку вітчизняного тракторного і сільськогосподарського машинобудування необхідно об'єктивно оцінювати